

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

-

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Esitys on osittain kannatettava. Esityksessä on kannatettavia tavoitteita, kuten lapsen oikeuksien vahvistaminen, palvelujen oikea-aikaisuuden parantaminen, lapsen edun painottaminen, päätöksenteon jäsentäminen sekä varhaisemman tuen vahvistaminen. Uudistus mahdollistaa tuen saamisen myös ilman lastensuojelun asiakkuutta, mikä on lähtökohtaisesti kannatettavaa. Samalla on kuitenkin riski, että lastensuojelun rooli kaventuu viimesijaiseksi, korjaavaksi palveluksi, joka aktivoituu vasta tilanteen kriisiytyttyä. Tällöin lapsen ja perheen ongelmat voivat olla jo merkittävästi kasautuneita, mikä vaikeuttaa kuntoutumista ja lisää vaatimuksia niin henkilöstömitoitukselle kuin osaamiselle. Keskeistä on varmistaa, että lapsi ja perhe eivät jää palvelujärjestelmän sisällä liian pitkäksi aikaa sellaisen tuen piiriin, joka ei vastaa heidän tarpeitaan. Varhaisen tuen palveluissa tulee olla riittävä osaaminen tunnistaa tilanteet, joissa tarvitaan viiveettä vahvempaa, lastensuojelun erityis- tai vaativan tason tukea. Muutoin riskinä on, että tuen viivästyminen kärjistää tilanteita ja lisää raskaampien toimenpiteiden tarvetta. Vaikuttavuuden näkökulmasta olisi kriittistä tarkastella, tuottavatko muutokset todellisuudessa säästöjä vai siirtävätkö ne kustannuksia raskaampiin palveluihin pitkällä aikavälillä.

Uudistuksen vaikutukset palvelujen saatavuuteen ja avohuollon kokonaisuuteen edellyttävät tarkkaa arviointia. Mikäli avohuollon ja kotiin vietävien palvelujen rooli heikkenee, riskinä on palveluketjujen katkeaminen ja sijoitusten lisääntyminen. Samalla on huomioitava, että jälkihuollon heikennykset,

kuten ikärajan lasku, voivat johtaa tilanteisiin, joissa nuoret jäävät ilman riittävää tukea kriittisessä elämänvaiheessa.

Uudistuksen onnistuminen edellyttää täsmennyksiä erityisesti oikeusturvaan, toimeenpanon edellytyksiin ja resurssivaikutuksiin sekä varmistusta siitä, että lapsi ja perhe saavat tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti ja riittävällä vaikuttavuudella.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Ehdotukset vastaavat esityksen tavoitteita osittain. Ne vahvistavat lapsen edun huomioimista, selkeyttävät päätöksentekoa ja voivat sujuvoittaa prosesseja, mikä tukee tavoitetta oikea-aikaisemmasta ja vaikuttavammasta lastensuojelusta. Samalla lakiin sisältyy uusia toimivaltuuksia ja käytännön työkaluja esimerkiksi luvattomiin poissaoloihin puuttumiseen sekä selkeämpi erottelu kasvatuksellisen rajaamisen ja raskaampien rajoitustoimenpiteiden välillä. Painopiste siirtyisi varhaisempaan tukeen avohuollon tukitoimista siirryttäessä sosiaalihuoltolain alaisuuteen.

Epävarmuutta liittyy kuitenkin oikeusturvakysymyksiin sekä sääntelyn tulkinnanvaraisuuteen, mikä voi lisätä alueellisia eroja. Lisäksi painopisteen siirtyminen varhaisempaan tukeen ja avohuollon tukitoimien aseman muuttuminen voi heikentää lastensuojelun roolia ennaltaehkäisevänä puskurina. Riskinä on, että palveluketjut katkeavat ja tuki ei riitä kriisiytyneissä tilanteissa, mikä voi lisätä kiireellisten sijoitusten tarvetta.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Rajatumpi uudistus (esim. pelkkä ilmoitus- ja arviointikäytäntöjen täsmentäminen)

Perustelut tiiviisti

Diakonissalaitos pitää rajatumpaa uudistusta tässä vaiheessa tarkoituksenmukaisimpana tapana järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta. Rajatumpi uudistus kohdistuu suoraan keskeisiin käytännön ongelmiin, kuten ilmoitusmenettelyihin, palvelutarpeen arviointiin sekä niiden kytkentään lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen, ilman että koko palvelurakenne avataan laajalle ja riskialttiille muutokselle.

Nykyiset haasteet eivät monestikaan johdu lainsäädännön puutteista, vaan sen tulkinnanvaraisuudesta ja vaihtelevista käytännöistä. Näihin voidaan vaikuttaa tarkentamalla sitä, milloin sosiaalihuollon asiakkuus on riittävä ja milloin lastensuojelun kriteerit täyttyvät, miten erityistä tukea tarvitsevat lapset – kuten kehitysvammaiset lapset – huomioidaan, missä vaiheessa lastensuojeluilmoitus tai -arviointi tulee tehdä sekä miten vastuu siirtyy hallitusti palvelusta toiseen ilman katkoja.

Laaja kokonaisuudistus veisi huomion rakenteelliseen uudelleenjärjestelyyn ja aiheuttaisi merkittävän muutostyön hyvinvointialueille samaan aikaan, kun peruspalvelujen toimivuutta vasta haetaan. Myös riski lasten oikeusturvan heikentymiselle voi kasvaa, jos rajapinta muuttuu liian perusteellisesti ja nopeasti. Pelkkä jälkihuollon siirto sosiaalihuoltolakiin ei myöskään ratkaise rajapinnan ydinkysymystä, joka liittyy varhaisen tuen riittävyteen ja oikea-aikaiseen ohjautumiseen lastensuojeluun. Nykytilan säilyttäminen ei puolestaan ole perusteltua, koska rajapinnan ongelmat on tunnistettu laajasti sekä käytännön työssä että valvonnassa.

Rajatumpi uudistus olisi oikeasuhtainen, toteuttamiskelpoinen ja vaikuttava ratkaisu. Se selkeyttäisi työnjakoa, tukisi varhaista tukea ja mahdollistaisi myöhemmän laajemman uudistamisen hallitusti, mikäli tarve siihen osoittautuu. Samalla se tukisi käytännön työn näkökulmasta hallittavaa ja turvallista kehittämistä sekä vähentäisi tilanteita, joissa perheitä ohjataan tarpeettomasti lastensuojeluun epäselvien prosessien vuoksi. Tämä on tärkeää myös lastensuojelun kuormituksen hillitsemiseksi ja lasten leimaantumisen ehkäisemiseksi silloin, kun tuen tarve tulisi pystyä ratkaisemaan perustason palveluissa.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Tärkeää on luvussa korostuvat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen osallisuus sekä oikeus oikea aikaan suojeluun ja tukeen. Nämä linjaukset ovat yhteneväisiä sekä nykyisen lainsäädännön että kansainvälisten velvoitteiden kanssa.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Ehdotuksella voi olla myönteisiä vaikutuksia siten, että yhä useampi lapsi ja perhe saa tukea ilman raskasta lastensuojelun asiakkuutta. Samanaikaisesti on kuitenkin merkittävä riski, että lastensuojelun asiakkuuden kynnyksessä nousee liikaa. Tällöin osa lapsista, nuorista ja perheistä ei saa riittävää ja vaikuttavaa tukea riittävän varhaisessa vaiheessa, mikä voi johtaa tilanteiden kärjistymiseen ja raskaampien toimenpiteiden lisääntymiseen.

Muutokset voivat parantaa asiakkuuksien hallintaa ja kohdentumista, mutta tämä edellyttää, että asiakkuuden alkamis- ja päättymiskriteerit ovat selkeät ja valtakunnallisesti yhdenmukaiset, siirtymät palvelujen välillä turvataan ilman katkoksia ja toimeenpanoa tuetaan riittävällä ohjeistuksella ja systemaattisella seurannalla. Ilman näitä edellytyksiä on riski, että uudistuksen tavoitteleva selkeys ja kohdentuminen kääntyvät käytännössä vaihteleviksi toimintatavoiksi ja palvelukatkoiksi.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotettu asiakasmitoituksen joustavoittaminen voi parhaimmillaan lisätä lastensuojelun toimivuutta ja mahdollistaa joustavamman reagoinnin käytännön tilanteisiin, joissa sosiaalityöntekijöiden saatavuus vaihtelee. Sääntelyllä on siten potentiaalia tukea lapsen edun toteutumista erityisesti poikkeustilanteissa. On kuitenkin riskinä, että poikkeustilanteita varten säädetty mahdollisuus ylittää 9 § 2 momentissa tarkoitettu asiakasmäärä tilapäisesti muodostuu käytännössä enemmän säännöksi kuin poikkeukseksi.

Vaikutukset ovat kuitenkin vahvasti riippuvaisia toteutuksesta. On keskeistä, että joustot ovat selkeästi rajattuja, perusteltuja ja sidottuja esimerkiksi asiakkuuksien vaativuuteen. Lisäksi tarvitaan täsmällistä valtakunnallista ohjeistusta, riittäviä resursseja sekä läpinäkyvää seuranta, jotta asiakasmäärät eivät käytännössä kasva pysyvästi yli suositusten.

Toisaalta rajattu ja hallittu jousto on kentän näkökulmasta tarpeellinen, jotta lapsen oikeus omaan sosiaalityöntekijään ja päätöksentekoon ei vaarannu tilanteissa, joissa henkilöstöä ei ole riittävästi. Jouston tulee kuitenkin säilyä aidosti tilapäisenä ratkaisuna, eikä siitä saa muodostua uusi normaali.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotuksella on mahdollisuus parantaa työn laatua ja lapsen edun toteutumista, mutta vaikutukset ovat myönteisiä vain, jos tehtäväkokonaisuus on realistinen, selkeästi rajattu ja resursoitu riittävästi. Muutoin riskinä on kuormituksen kasvu ja työn painopisteen siirtyminen pois asiakastyöstä.

Mikäli tehtäviä lisätään ilman vastaavaa resurssien vahvistamista, riskinä on työn kuormittumisen kasvu ja työn laadun heikkeneminen. Erityisesti on huomioitava, että työn painopiste ei siirry liiallisesti dokumentointiin ja koordinointiin, jolloin aikaa suoraan lapsen ja perheen kohtaamiseen jää vähemmän. Lisäksi työnjaon selkeys on keskeistä. Ilman tarkkarajaista määrittelyä sosiaalityöntekijän roolista suhteessa muihin ammattiryhmiin on vaarana päällekkäinen työ ja vastuiden epäselvyys, mikä voi heikentää toiminnan vaikuttavuutta.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

Luvun 3 säännökset ovat peruslinjauksiltaan kannatettavia ja tukevat vastuunjaon selkeyttämistä lastensuojelussa. Käytännön toimivuus edellyttää kuitenkin täsmennyksiä erityisesti asuinpaikan määräytymiseen ja vastuun siirtymiseen liittyen, jotta tilanteet eivät jää tulkinnanvaraisiksi. Lisäksi

kustannusvastuuseen liittyvät riskit tulee tunnistaa ja hallita siten, ettei järjestelmä kuormita kohtuuttomasti esimerkiksi sijoittavaa tai vastaanottavaa hyvinvointialuetta.

Hyvinvointialueiden välisen yhteistyön rakenteita tulee vahvistaa, jotta lapsen palvelut muodostavat katkeamattoman kokonaisuuden alueiden rajat ylittävissä tilanteissa. Toimeenpanossa on myös varmistettava, että lapsen etu ja asiakkuuden jatkuvuus toteutuvat systemaattisesti.

Ilman näitä täsmennyksiä on vaarana, että sääntely lisää hallinnollista monimutkaisuutta ja alueellista vaihtelua sen sijaan, että se parantaisi palvelujen toimivuutta.

Kustannusvastuun tiukentaminen voi kannustaa vahvistamaan avohuollon ja varhaisen tuen palveluja. Samanaikaisesti niukat resurssit ja kasvavat palvelutarpeet suuntaavat käytännössä usein painopistettä akuutteihin tilanteisiin vastaamiseen, mikä voi heikentää ennaltaehkäisevän työn pitkäjänteistä kehittämistä.

Palvelujärjestelmän jakautuminen ehkäisevään ja korjaavaan työhön eri toimijoiden kesken asettaa haasteita kokonaisuuden hallinnalle ja talouden ennakoitavuudelle. Tämän seurauksena on olemassa riski, että ennaltaehkäisevästä työstä syntyvät hyödyt eivät näy suoraan kustannuksina kyseisessä palvelussa, vaan vaikutukset kohdistuvat myöhemmin korjaaviin palveluihin.

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotuksella voi olla myönteisiä vaikutuksia lapsen suojelun oikea-aikaisuuteen ja prosessien sujuvuuteen, sillä päätöksenteon nopeutuminen voi mahdollistaa varhaisemman puuttumisen tilanteisiin, joissa viivästyminen vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä. Samalla hallinnollinen prosessi voi keventyä nykytilanteeseen verrattuna.

Ehdotukseen liittyy kuitenkin merkittäviä oikeusturvaan liittyviä kysymyksiä. Tämän vuoksi lupapäätöksen siirtämistä hyvinvointialueen viranhaltijalle voidaan pitää kannatettavana vain, jos sääntely on täsmällistä siten, että päätöksenteon edellytykset, kuten kiireellisyys, välttämättömyys ja lapsen etuun kohdistuva vakava riski, on selkeästi määritelty. Lisäksi päätösvallan tulee olla riittävän rajattua ja kohdentua tarkoituksenmukaiselle viranhaltijatasolle, ja lapsen kuuleminen on varmistettava hänen kehitystasonsa mukaisesti. Oikeusturvan toteutumisen kannalta keskeistä on myös vahva dokumentointi, perusteltu päätöksenteko sekä toimivat muutoksenhakukeinot. Muutoin on olemassa riski, että lapsen ja huoltajien perusoikeuksien suoja heikkenee enemmän kuin lapsen edun turvaaminen edellyttää.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosäätelyä?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Ehdotukset selkiyttävät päätöksentekosäätelyä muun muassa lisäämällä johdonmukaisuutta ja tukemalla päätöksenteon oikea-aikaisuutta. Samanaikaisesti tulkinnanvaraa jää edelleen, mikä voi johtaa käytäntöjen vaihteluun hyvinvointialueiden välillä. Todellinen selkeys edellyttää sääntelyn täsmentämistä, valtakunnallista ohjausta sekä toimivaa ja yhtenäisesti sovellettua muutoksenhakujärjestelmää.

Tutkimusluvan siirtäminen hallinto-oikeudelta viranhaltijalle voi nopeuttaa päätöksentekoa ja keventää prosesseja. Toisaalta päätöksenteon keskittyminen taholle, joka arvioi myös asiakkuutta, voi jossain määrin hämärtää rooleja ja vaikuttaa luottamukseen, ellei päätöksentekoa tueta riittävän selkeillä rakenteilla ja periaatteilla.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla säätelyllä olevan?

-

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

-

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Käytännön toteutuksessa aito osallisuus edellyttää riittävästi aikaa, pysyvyyttä asiakassuhteeseen sekä luottamuksen rakentumista. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus voivat vaikeuttaa näiden edellytysten toteutumista, jolloin lapsen kuuleminen jää helposti muodolliseksi eikä tue parhaalla mahdollisella tavalla lapsen edun toteutumista.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Säännökset ovat pääosin kannatettavia ja parantavat menettelyjen selkeyttä sekä oikeusturvaa. Käytännön toimivuus edellyttää selkeää valtakunnallista ohjeistusta ja koulutusta, realistista suhdetta resursseihin, huolellista seuranta soveltamiskäytännöistä.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Avohuollon roolin vahvistamisella voidaan tukea varhaista puuttumista ja vähentää raskaampien toimenpiteiden, kuten sijoitusten, tarvetta. Avohuollon rakenteiden ja tavoitteiden selkeytyminen voi parantaa palvelujen kohdentumista ja mahdollistaa oikea-aikaisemman tuen lapsille ja perheille. Lisäksi vapaaehtoisuuteen ja yhteistyöhön perustuva työskentely voi vahvistaa perheiden sitoutumista sekä lisätä lapsen osallisuutta. Parhaimmillaan varhainen ja riittävä tuki voivat vähentää kalliimpien erityispalveluiden tarvetta, mikä hillitsee lastensuojelun kustannuksia.

Avohuollon vahvistaminen voi kuitenkin lisätä palvelutarvetta, mikä ilman riittäviä resursseja voi kuormittaa henkilöstöä ja heikentää palvelujen saatavuutta. On myös huomioitava, että avohuollon keinot eivät kaikissa tilanteissa ole riittäviä, erityisesti tilanteissa, joissa tuen tarve on erittäin suuri tai perheen sitoutuminen heikkoa. Epäselvyydet sosiaalihuollon peruspalvelujen ja lastensuojelun avohuollon välillä voivat aiheuttaa viiveitä tai palvelukatkoksia. Toteutus voi myös eriytyä hyvinvointialueittain, mikä aiheuttaa alueellista vaihtelua ja vaikuttaa palvelujen yhdenvertaisuuteen.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotuksella on myönteinen tavoite nopeuttaa prosesseja ja vahvistaa kiireellisen sijoituksen selkeästi väliaikaista luonnetta. Lyhyempi määräaika voi ohjata tekemään ratkaisuja ripeämmin, vähentää pitkittyneiden välivaiheiden riskiä sekä korostaa suunnitelmallisuutta ja jatkotoimenpiteiden viivytyksetöntä käynnistämistä.

Käytännössä ehdotukseen liittyy kuitenkin merkittäviä haasteita. Neljän-toista vuorokauden määräaika on monissa tilanteissa liian lyhyt riittävän ja laadukkaan kokonaistilanteen arvioimiseksi, erityisesti silloin, kun lapsen tilanne on monimutkainen tai vaatii useiden toimijoiden yhteistyötä. Tähän liittyy riski, että päätöksiä joudutaan tekemään puutteellisella tiedolla, mikä voi heikentää ratkaisujen laatua.

Lyhyempi määräaika lisää myös sosiaalityön kiirettä ja kuormitusta, mikä voi vaikuttaa sekä työn laatuun että henkilöstön jaksamiseen. Lisäksi on olemassa riski prosessien ketjuuntumisesta, jossa asioita siirtyy nopeasti menettelystä toiseen ilman riittävää valmistelua. Tämä voi pirstoa lapsen kokonaisuutta ja heikentää asiakkuuden jatkuvuutta, mikä on lapsen edun näkökulmasta ongelmallista.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotus on pääosin kannatettava, sillä se voi vahvistaa huostaanoton edellytysten selkeyttä, korostaa lapsen etua ja jäsentää päätöksentekoprosessia. Myönteiset vaikutukset edellyttävät, että sääntelyä sovelletaan valtakunnallisesti johdonmukaisesti ja että käytännön toimeenpanoon on varattu riittävät resurssit. Lisäksi oikeusturvan varmistaminen on keskeistä, koska huostaanotto on lapsen ja perheen kannalta merkittävä perusoikeuksiin puuttuva toimenpide.

Mikäli perustason sosiaalihuollon palvelut ja matalan kynnyksen tuki eivät ole riittäviä, lapsen ja perheen tilanteet voivat edetä lastensuojeluun vasta ongelmien syvennyttyä. Tämä voi lisätä erityisesti tahdonvastaisten huostaanottojen sekä niihin liittyvien oikeusprosessien määrää.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Sääntelyllä on mahdollisuus parantaa sijoitettujen lasten turvallisuutta, valvonnan laatua ja toiminnan läpinäkyvyyttä. Säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen vähentävät nykyistä pirstaleisuutta ja tukevat lapsen edun ja turvallisuuden toteutumista. Samalla tiedonkulku eri toimijoiden välillä voi nopeutua ja tehostua. Selkeästi määritellyt roolit ja raportointivelvoitteet voivat myös tukea sosiaalityöntekijöiden ja valvontaa suorittavien tahojen työn sujuvuutta sekä vähentää päällekkäistä työtä.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoidto): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Diakonissalaitos näkee, että lähtökohtaisesti henkilöstömitoitukset eivät yksin riittävästi huomioi lasten yksilöllistä tuen tarvetta, henkilöstön saatavuutta tai toiminnan taloudellisia reunaehtoja. Käytännössä yksittäisen lapsen tarvitsema tuen määrä voi olla joko alempi tai huomattavasti korkeampi kuin kiinteä mitoitus, minkä vuoksi henkilöstömäärän tulisi ensisijaisesti perustua todelliseen, arvioituun tarpeeseen.

Pidämme tärkeänä, että sääntely turvaa riittävän vähimmäistason lasten turvallisuuden ja hoivan näkökulmasta, mutta mahdollistaa samalla jouston tilanteissa, joissa tuen tarve poikkeaa keskimääräisestä. Laadun varmistaminen ei perustu yksinomaan mitoitustukuihin, vaan edellyttää toimivaa henkilöstön osaamista, selkeitä laatukriteereitä sekä valvontaa.

Lastensuojelun laitospalveluissa on kuitenkin huomioitava, että henkilöstön läsnäololla on keskeinen merkitys lasten turvallisuuden, arjen sujumuuden ja vuorovaikutuksen kannalta. Tämän vuoksi mitoituksen joustavoittamisen tulee perustua huolelliseen harkintaan, eikä se saa vaarantaa hoidon laatua tai turvallisuutta, erityisesti vaativasti oireilevien lasten kohdalla.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotus voi parantaa turvallisuutta ja selkeyttää rooleja erityisesti vaativissa tilanteissa. Turvahenkilöiden tehtävien tulee kuitenkin olla selkeästi rajattuja ja tukea lastensuojelun kokonaisuutta, ei eriytyä siitä.

On huomioitava, että turvahenkilöiden käyttö voi lisätä valvonnallisuuden kokemusta ja heikentää kodinomaisuutta, eikä tarve ole jatkuva kaikissa yksiköissä. Lisäksi velvoittavampi sääntely voi kasvattaa kustannuksia ilman vastaavaa hyötyä.

Ratkaisun toimivuus edellyttää joustavuutta ja tapauskohtaista harkintaa, jotta käyttö voidaan sovittaa todelliseen tarpeeseen ja lasten tilanteisiin.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

90 § Yhteydenpidon rajoittaminen

Selkeä sääntely tukee oikeusturvaa, rajoitusten edellytysten ja menettelyjen täsmentäminen lisää päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja perusteltavuutta. Lapsen suojelun vahvistaminen mahdollistaa puuttumisen tilanteisiin, joissa yhteydenpito vaarantaa lapsen kehitystä, turvallisuutta tai sijoituksen onnistumista. Yhdenmukaisuuden lisääntyminen täsmentää ja vähentää alueellista vaihtelua käytännöissä.

Käytännössä sääntelyyn jää kuitenkin väistämättä tulkinnanvaraa, sillä käsitteet kuten lapsen edun vastaisuus ja yhteydenpidon vahingollisuus edellyttävät tapauskohtaista harkintaa. Tällainen harkintavara mahdollistaa yksilöllisten tilanteiden huomioimisen, mutta voi samalla johtaa vaihteleviin soveltamiskäytäntöihin. On tärkeää, että rajoitusten kesto arvioidaan säännöllisesti, jotta ne eivät pitkitä tarpeettomasti lapsen ja läheisten välistä yhteyttä rajoittavia tilanteita.

93 § Henkilöntarkastus

Sääntely tukee laitosten turvallisuutta ja antaa selkeämmät välineet puuttua tilanteisiin, joissa on perusteltu syy epäillä kiellettyjen tai vaarallisten aineiden hallussapitoa. Henkilöntarkastus on välttämätön työkalu työturvallisuuden ja muiden lasten suojelun näkökulmasta. Sääntely jäsentää menettelyä ja lisää yhdenmukaisuutta.

Henkilöntarkastus on kuitenkin merkittävä puuttuminen lapsen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen, mikä edellyttää erityistä harkintaa, hienotunteisuutta ja vahvaa ammatillista osaamista. Käytännön toteutuksessa keskeistä on, ettei toimenpiteitä käytetä tarpeettoman laajasti tai epä johdonmukaisesti, sillä tämä voi heikentää luottamussuhdetta ja lisätä kuormittavuutta.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Jälkihuollon 23 vuoden ikäraja jättää kaikkein haavoittuvammassa asemassa olevat nuoret ilman riittävää tukea kriittisessä itsenäistymisvaiheessa. Siirtyminen yleisten sosiaalipalvelujen piiriin ei kaikilta osin vastaa näiden nuorten tarpeisiin, mikä lisää syrjäytymisen ja muiden ongelmien syvenemisen riskiä.

Jälkihuollon vaikuttavuus kytkeytyy vahvasti palvelujärjestelmän toimivuuteen kokonaisuutena. Tällä hetkellä monialaisen tuen yhteensovittamisessa on puutteita, mikä heikentää tuen jatkuvuutta. Sääntelyssä tulisi olla enemmän joustoa, jotta tuki voidaan mitoittaa nuoren todellisen tarpeen mukaisesti ja palvelujärjestelmässä tulisi panostaa saumattomaan yhteistyöhön eri toimijoiden välillä.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantumista koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

Voimaantulosäännökset ovat pääosin tarkoituksenmukaisia. Ne edellyttävät riittävää siirtymäaika ja vaiheistusta, kattavaa koulutusta ja valtakunnallista ohjeistusta, tietojärjestelmien ja käytäntöjen valmistelua sekä selkeitä siirtymäsäännöksiä käynnissä oleviin asiakkuuksiin. Eri velvoitteiden voimaantumisen tulisi olla porrastettua ja soveltamisohjeet tulee olla valmistelu hyvissä ajoin ennen

voimaantuloa. Tällä pystyttäisiin ehkäisemään tulkinnanvaraisuutta ja turvaamaan lapsen tasavertainen kohtelu.

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

Ehdotus on kannatettava, sillä se vahvistaa haavoittuvassa asemassa olevien nuorten koulutuksellisia oikeuksia ja tukee sujuvia siirtymiä koulutuspolulla.

Vaikutusten kannalta keskeistä on, että rahoitus on riittävää ja kohdentuu oikein, ja että eri toimijoiden välinen yhteistyö toimii käytännössä. Lisäksi seurannan ja arvioinnin avulla tulee varmistaa, että rahoitus tukee nuorten koulutukseen kiinnittymistä ja ehkäisee syrjäytymistä pitkällä aikavälillä.

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Esitysluonnos antaa yleiskuvan taloudellisista vaikutuksista, mutta ei kaikilta osin riittävän tarkkaa tai realistista arviota erityisesti toimeenpanon, resurssitarpeiden ja lyhyen aikavälin kustannusten osalta.

Esimerkiksi jälkihuollon ikärajan lasku tuottaa nimellisiä säästöjä, mutta siirtää kustannuksia toisiin palveluihin, kuten aikuissosiaalityöhön. Samoin avohuollon vahvistaminen edellyttää merkittäviä lisäpanostuksia perustason palveluihin, jotta tavoitteet kevyempiin palveluihin ohjaamisesta voivat toteutua käytännössä.

Arvioissa painottuvat lyhyen aikavälin budjettivaikutukset, kun taas pidemmän aikavälin vaikutukset jäävät vähälle huomiolle. Näitä ovat esimerkiksi syrjäytymisen riskin kasvu, koulutuksen ulkopuolelle jääminen ja niiden seurannaisvaikutukset, jotka voivat kasvattaa kustannuksia merkittävästi.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

Ehdotetut muutokset, kuten rakenteellisten vaatimusten tiukentaminen, henkilöstömitoituksen tarkentaminen ja hoidon sisällön vaativuuden kasvu, nostavat todennäköisesti sijaishuollon vuorokausihintoja.

Lisäksi moniammatillisten tiimien vahvistaminen lisää erityisosaamisen tarvetta, mikä heijastuu henkilöstökustannusten kasvuun. Kokonaisvaikutuksena kustannukset voivat nousta, vaikka tavoitteena on laadun ja vaikuttavuuden parantaminen.

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Esitysluonnos antaa pääosin oikeasuuntaisen kuvan muista vaikutuksista, kuten lapsen asemasta, viranomaistyöstä ja palvelujärjestelmästä, mutta arvioinnit jäävät osin yleiselle tasolle.

Tarkennusta tarvitaan erityisesti toimeenpanon käytännön vaikutuksiin, henkilöstövaikutuksiin sekä alueellisen vaihtelun riskeihin. Lisäksi olisi tärkeää hahmottaa uudistuksen kokonaisvaikutuksia palvelujärjestelmään pidemmällä aikavälillä, jotta vaikutuksista muodostuu riittävän realistinen kokonaiskuva.

27. Vapaamuotoiset huomiot

Diakonissalaitos kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta laiksi lapsen erityisestä suojelusta sekä siihen liittyviksi laeiksi. Diakonissalaitos on yleishyödyllinen säätiökonserni, joka rakentaa oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. Lähes 160-vuotias säätiö tarjoaa yhdessä omistamansa yhteiskunnallisen yrityksen Rinnekotien kanssa vaikuttavia sosiaali- ja terveyspalveluja erityistä tukea tarvitseville ihmisille. Toiminnasta saadulla tuotolla tuemme kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia yleishyödyllisen työmme kautta.

Uudistus on kokonaisuutena oikeasuuntainen, mutta samalla hyvin laaja ja vaativa. Se sisältää useita samanaikaisia muutoksia, jotka kohdistuvat päätöksentekoon, palvelujen rajapintoihin, mitoituksiin ja valvontaan. Näiden yhtäaikainen toimeenpano on kuormittavaa, ja ilman vaiheistusta on olemassa riski, että tavoiteltu vaikuttavuus ei toteudu käytännössä.

Toimeenpanon tuki on ratkaisevassa roolissa. Lainsäädäntömuutokset edellyttävät kattavaa koulutusta, selkeää valtakunnallista ohjeistusta ja riittävää kansallista tukea, jotta soveltamiskäytännöt pysyvät yhdenmukaisina. Muutoin on vaarana, että alueelliset erot kasvavat.

Resurssien riittävyys on keskeinen edellytys uudistuksen onnistumiselle. Useat ehdotukset lisäävät työn vaativuutta, vastuuta ja dokumentointia. Mikäli resurssit eivät vastaa näitä muutoksia, kuormitus kasvaa ja vaikutukset jäävät odotettua vähäisemmiksi.

Lapsen edun ensisijaisuus tulee varmistaa myös käytännössä. Tämä edellyttää riittävästi aikaa, pysyviä asiakassuhteita ja mahdollisuutta kohdata lapsi yksilöllisesti. Samalla on tärkeää varmistaa, että palvelujärjestelmä tunnistaa riittävän varhain ne tilanteet, joissa tarvitaan lastensuojelun vahvempaa tukea, jotta lapset eivät jää liian pitkäksi aikaa palveluihin, jotka eivät vastaa heidän tarpeitaan. Erityistä huomiota tulee kiinnittää vammaisiin lapsiin lastensuojelun asiakkaina. He ovat usein riskissä jäädä palvelujärjestelmässä väliinputoajiksi, mikäli heidän tuen tarpeensa nähdään ensisijaisesti joko vammaispalveluiden tai lastensuojelun näkökulmasta. On tärkeää tunnistaa, mistä

lapsen suojelun tarve kulloinkin johtuu ja varmistaa, että palvelut vastaavat kokonaisvaltaisesti sekä suojelun että tuen tarpeisiin.

Oikeusturvan ja prosessien sujuvuuden välinen tasapaino vaatii tarkkaa huomiota. Päätösvallan siirrot voivat nopeuttaa toimintaa, mutta korostavat tarvetta selkeille kriteereille, perusteluille ja toimivalle muutoksenhauille.

Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelun välinen rajapinta on keskeinen. Työnjaon tulee olla selkeä, jotta palveluketjut eivät katkea ja vastuut pysyvät ymmärrettävinä. Samalla on varmistettava, että perustason palveluissa on riittävä osaaminen tunnistaa tilanteet, joissa tarvitaan vahvempaa tukea.

Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä, mutta vaatii tuekseen toimivia rakenteita. Pelkkä sääntely ei riitä varmistamaan yhteistyön toteutumista käytännössä.

Uudistuksen vaikutuksia on tärkeää seurata systemaattisesti, esimerkiksi asiakkuuksien kehityksen, päätöksenteon kestojen ja henkilöstön kuormituksen näkökulmasta, jotta mahdollisiin ongelmiin voidaan reagoida ajoissa. Lisäksi vaikutusarviointi jää osin yleiselle tasolle, ja jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota muutosten inhimillisiin vaikutuksiin sekä niiden yhteisvaikutuksiin palvelujärjestelmässä.

Tuominen-Hakoila Miinukka
Diakonissalaitos